

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อความคาดหวังของ ประชาชนในจังหวัดชลบุรี*

BUDDHIST LEADERSHIP OF LOCAL POLITICIANS AFFECTING TO PEOPLE'S EXPECTATIONS IN CHONBURI PROVINCE

เอนก ณ เชียงใหม่, ธัชชนันท์ อิศรเดช, สุรพล สุธะพรหม

Anek Na Chiangmai, Tachanant Issaradet, Surapon Suyaprom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Aneknachiangmai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น 2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น 3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ด้วยสูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 18 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น พบว่านักการเมืองมีความเสียสละ มีจิตอาสาและยึดประโยชน์ของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. องค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบการพัฒนาที่ส่งผล ได้แก่ ด้านความดีงาม ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเหมาะสม ปฏิบัติงานด้วยความเหมาะสมมีส่วนร่วมทางการเมืองและด้านความถูกต้อง ปฏิบัติตนตามกฎหมายแก้ปัญหาด้วยความโปร่งใสเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม 3. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นตามหลักขรรยาวาสธรรม 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสัจจะมีความซื่อสัตย์ ปราศจากการคอร์รัปชัน ด้านทมะ มีความหนักแน่นปลูกฝังให้จงรักภักดีต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ด้านจาคะ มีความเสียสละพร้อมเพียรร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ และด้านขันติ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียรสร้างขวัญกำลังใจให้กับประชาชน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงพุทธ; นักการเมืองท้องถิ่น; ประชาชน

*Received July 6, 2023; Revised August 7, 2023; Accepted August 8, 2023

Abstract

The objectives of this research article are 1. to study the political leadership of local politicians 2. to study the components of political leadership development of local politicians 3. To present the Buddhist political leadership development of local politicians in Chonburi Province. The research methodology is an integrated approach. quantitative research Collect data from a sample of 400 people with the calculation formula of Taro Yamane. The tools used were questionnaires. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. The qualitative research used in-depth interviews with informants, 18 photographs/person. The research tools were interview forms and data analysis by content analysis.

The results of the research were as follows: 1. Political leadership of local politicians. It was found that politicians are selfless. Have a volunteer spirit and adhere to the interests of the people. Overall, it was at a high level. 2. Components of political leadership development for local politicians. Overall, it is at a high level. Components of development that have an effect include goodness. Adhere to the principles of good governance as a good example. Appropriateness Perform work appropriately, participate in politics and correctness. Comply with the law and solve problems with transparency and for the benefit of the whole community. 3. Developing political Buddhist leadership of local politicians according to the principles of Secular Dhamma. 4 Overall, the level is at a high level, namely truthfulness and honesty. Free from corruption. On the Thama side, there is firmness and instills loyalty to the nation, religion, and king. On the Chakha side, there is sacrifice and cooperation in performing duties. And on the Tolerance side, there is patience, diligence, and building morale for the people.

Keywords: Buddhist Leadership; Local Politicians; Population

บทนำ

ผู้มาเป็นบุคคลที่กำหนดทิศทางในการพัฒนาองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำที่เหมาะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งทางตรง และทางอ้อมโดยในการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น และการพัฒนาระบบ การบริหารจัดการลักษณะส่วนตัวของผู้บริหาร รวมทั้งการปรับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสถานการณ์จึงถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นั้นนอกจากจะเป็นรากฐานของรัฐประชาธิปไตยแล้วยังถือเป็นหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเสมือนเป็นโรงเรียนให้ประชาชนได้เข้าถึงเข้าใจถึงการปกครองตนเอง และการมีส่วนร่วมในการปกครองเสริมสร้างสำนึกรับผิดชอบในท้องถิ่นของตนให้ประชาชน ซึ่งถือเป็นการให้ความสำคัญกับเสียงของประชาชนที่จะสะท้อนผ่านการเลือกตั้งในทุกครั้ง จะเริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงชัดเจนในช่วงหลังจากการปฏิวัติเริ่มที่จะสนใจมองไปที่นโยบายของแต่ละพรรคการเมืองมากขึ้น ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีในการยกระดับยกระดับการปกครองตนเองในท้องถิ่นให้พ้นจากวัฒนธรรมที่ผูกขาดอำนาจทางการเงินหรือเรียกสลับด้วยคำว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่ผูกขาดโดยอำนาจนิยม (authoritarianism) เมื่อการปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญ (สยามรัฐ, 2564)

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจังหวัดชลบุรีมีรูปแบบ วิธีการ และกลวิธีที่นักการเมืองท้องถิ่นเลือกใช้ผลประโยชน์ของการเป็นผู้นำในลักษณะผู้มีอิทธิพล ในการหาเสียงเลือกตั้ง อาศัยระบบอุปถัมภ์ นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดชลบุรีที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดชลบุรี เติบโตมาจากการเมืองระดับท้องถิ่นมีเครือข่ายที่เข้มแข็งในระดับท้องถิ่น เป็นเครือข่ายหรือได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีเครือข่าย หรือได้ตำแหน่งมาแล้วหลายสมัย หรือมีฉะนั้นก็จำกัดอยู่เพียงในกลุ่มเดิม และวิธีการเป็นลักษณะกลุ่มอิทธิพล จะเห็นว่าการเมืองท้องถิ่นเกิดความขัดแย้งจากสถานการณ์ความแตกต่างทางความคิดระหว่างกลุ่ม โดยสาเหตุความขัดแย้งมาจากลักษณะของบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังการรับรู้ความรู้สึก การสื่อสารที่ไม่ชัดเจนในการรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันของบุคคล ซึ่งผลกระทบในชุมชนและท้องถิ่นได้แก่ความเป็นมิตรระหว่างบุคคลลดลง ความเชื่อถือไว้วางใจต่อกันหมดไป เกิดความแตกแยกเป็นฝ่าย เกิดความระแวงระหวั่นกัน ความเชื่อถืออาจนำมาซึ่งการใช้วาทกรรมมากกว่าเหตุผลในการแก้ปัญหา นำไปสู่ความตึงเครียดและหาทางออกด้วยวิธีการที่รุนแรง ดังเช่น การลอบทำร้ายจนถึงขั้นเสียชีวิต สร้างความเปื้อนหนายทางการเมืองให้แก่ประชาชน (ไทยพีบีเอส, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าวองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผู้นำที่ดีจะส่งผลในทิศทางที่ดีต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรที่มีอยู่มากมาย ด้วยผู้นำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างมาก ในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษา นักการเมืองท้องถิ่นที่มีภาวะผู้นำ มีคุณธรรมจริยธรรมในจังหวัดชลบุรีควรมีลักษณะเป็นอย่างไร จึงจะเหมาะสมที่เป็นผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่น คือบุคคลที่เสนอตัวเข้าสู่ระบบการเมืองท้องถิ่น ภายใต้ระบบการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ที่ทำให้นักการเมืองท้องถิ่น มีความชอบธรรมในการเป็นตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชนในท้องถิ่น ควรจะเป็นจะเป็นผู้นำที่มีการตัดสินใจเด็ดเดี่ยว เป็นต้นแบบมองไกล มองรอบด้าน กล้าหาญ เสียสละ อดทน ว่องไวต่อปัญหาตลอดเวลา มีความคิดก้าวหน้า ริเริ่มสร้างสรรค์มีความยืดหยุ่น ขยันหมั่นเพียร มีความวิริยะ อุตสาหะ มีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่เห็นประโยชน์ของประชาชนมากกว่าประโยชน์ของตน จากสภาพปัจจุบันสถานการณ์ทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี พบว่าเทศบาลเมืองแต่ละแห่งในจังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่มีปัญหาบุญคุณ ต่างตอบแทนทำให้คนในพื้นที่เกิดความเกรงใจ ทำให้เกิดการขัดผลประโยชน์กับกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่ เช่น ผู้รับเหมา หรือนักธุรกิจกลุ่มสัมปทาน เป็นต้น มีผลมาจากการขาดคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ดีของนักการเมืองซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญ นั่นคือ การขาดจิตสำนึกด้านคุณธรรม และจริยธรรม ไม่สามารถบริหารบ้านเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนอย่างแท้จริง ในขณะที่ประชาชนมีความคาดหวังว่านักการเมืองจะต้องมีภาวะผู้นำและพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น และได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการเพื่อใช้สนับสนุนในการพัฒนาภาวะผู้นำ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ประโยชน์และเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีให้สามารถนำไปใช้ได้จริง เพื่อให้ประชาชนได้มีนักการเมืองที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นต้นแบบของนักการเมืองที่ดี มีคุณภาพเข้ามาบริหารประเทศชาติและเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดชลบุรี 341,605 คน (เทศบาลเมืองจังหวัดชลบุรี, 2562) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Silver man, 2000) ได้แก่แบบสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) (Silver man, 2000)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ สถิติพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไปและอธิบายถึงภาวะผู้นำ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการถอดคลิปเสียงออกมาให้รวดเร็วและทำการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุน และอ้างอิงในส่วนต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน

โดยใช้คำถามการวิจัยเป็นตัวตั้ง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยทั่ว ๆ ไปต้องมีความเชื่อมโยงและบูรณาการสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การตีความและอภิปรายผลที่เป็น เอกภาพ

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี พบว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.48$, S.D.=0.88) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านจริยธรรมทางการเมือง ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.94) รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรมทางการเมือง ($\bar{X}=3.41$, S.D.= 0.97) ด้านความมีคุณธรรม ($\bar{X}=3.36$, S.D.=0.86) และด้านคุณลักษณะของผู้นำ ($\bar{X}=3.35$, S.D.=0.78) ตามลำดับ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ 1) ด้านความมีคุณธรรม นักการเมืองท้องถิ่นต้องเป็นผู้มีศีล มีธรรม มีความซื่อสัตย์ มีหลักธรรมาภิบาล 2) ด้านคุณลักษณะของผู้นำ การปฏิบัติราชการตามภารกิจด้วยความโปร่งใส การมีระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนรวม 3) ด้านพฤติกรรมทางการเมือง ดำเนินการปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรมด้านความเหมาะสม ให้ความสำคัญกับประชาชนต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน 4) ด้านจริยธรรมทางการเมือง เสียสละให้แก่ประชาชน ความสุขส่วนตัวเพื่อมารับใช้ประชาชน

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี

ภาวะผู้นำ	ระดับความคิดเห็น		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ด้านความมีคุณธรรม	3.36	0.86	มาก
2. ด้านคุณลักษณะของผู้นำ	3.35	0.78	มาก
3. ด้านพฤติกรรมทางการเมือง	3.41	0.97	มาก
4. ด้านจริยธรรมทางการเมือง	3.83	0.94	มาก
โดยรวม	3.48	0.88	มาก

2. องค์ประกอบของการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี องค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความดีงาม ($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.86) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.72) และ ด้านความถูกต้อง ($\bar{X}=4.06$, S.D.=0.87) ตามลำดับ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนา คือ พัฒนาดน (ความดีงาม) นักการเมืองท้องถิ่นที่ยึดหลักธรรมาภิบาล มีจริยธรรมทางการเมือง มีความซื่อสัตย์ต่อนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน พัฒนาชุมชน (ความถูกต้อง) ปฏิบัติตน

ภายใต้สิทธิตามกฎหมาย ด้วยความชอบธรรม มุ่งปกป้องรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน พัฒนาสังคม (ความเหมาะสม) ยึดแนวทางการปฏิบัติตามข้อกำหนด และการปฏิบัติแบบยืดหยุ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนด้วยความยุติธรรม ซึ่งนำหลักธรรม คุณธรรมมาประยุกต์ใช้ให้ประชาชนประสานความร่วมมือให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ 2 องค์ประกอบของการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นใน จังหวัดชลบุรี

	องค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำ	ระดับความคิดเห็น		
		($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1.	ด้านความดีงาม	4.09	0.86	มาก
2.	ด้านความถูกต้อง	4.06	0.87	มาก
3.	ด้านความเหมาะสม	4.07	0.72	มาก
โดยรวม		4.07	0.81	มาก

3. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นใน จังหวัดชลบุรี ตามหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 ดังนี้ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ตามหลักฆราวาสธรรม 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.89) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านสัจจะ ($\bar{X}=4.11$, S.D.=0.81) ด้านทมะ ($\bar{X}=3.88$, S.D.= 0.91) ด้านจาคะ ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.89) และด้านขันติ ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.94) ตามลำดับ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับหลักฆราวาสธรรม 4 ได้แก่ 1) สัจจะ ชื่อสัตย์มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือประชาชนตามนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน 2) ทมะ ปลุกฝังการมีจิตใจที่หนักแน่นเข้มแข็ง ควบคุมอารมณ์ต่อแรงเสียดทาน มีน้ำใจ ใจเย็น มีเหตุผล 3) ขันติ มีความอดทนอดกลั้นไม่ประพฤติดัวเสื่อมเสีย มีสติไม่ยึดติดในอำนาจพยายามแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี 4) จาคะ เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถ

ตารางที่ 3 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นใน จังหวัดชลบุรี ตามหลักธรรมฆราวาสธรรม

	หลักฆราวาสธรรม 4	ระดับความคิดเห็น		
		($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1.	ด้านสัจจะ	4.11	0.81	มาก
2.	ด้านทมะ	3.88	0.91	มาก
3.	ด้านขันติ	3.83	0.94	มาก
4.	ด้านจาคะ	3.86	0.89	มาก
โดยรวม		3.92	0.89	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดชลบุรี ที่ประชาชนคาดหวังต้องการให้เป็น คือ ความมีคุณธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นต้องเป็นผู้มีศีล มีธรรม มีความซื่อสัตย์ มีหลักธรรมาภิบาล คุณลักษณะของผู้นำนั้นต้องปฏิบัติราชการตามภารกิจด้วยความโปร่งใส การมีระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนรวม มีพฤติกรรมทางการเมือง ที่ดำเนินการปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรมด้านความเหมาะสม ให้ความสำคัญกับประชาชนต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน มีจริยธรรมทางการเมือง เสียสละให้แก่ประชาชน สุขส่วนตัวเพื่อมารับใช้ประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของธิดา วัฒน (2561) ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล และแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น คือการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้ “SHADED Model” ที่มีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ S-Sociability มีสังคมที่ดี H-Human relation ผู้นำจะต้องตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของตัวเอง ของลูกน้อง A-Ability มีความรู้ ความสามารถ การใช้สติปัญญานั้น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ D-Director มีศิลปะในการปกครองคือมีจิตสำนึกเกิดขึ้นในตัวของผู้ผู้นำ E-Executive เป็นนักบริหารมืออาชีพ และ D-Developer เป็นนักพัฒนามืออาชีพ และ สอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ วิฑูรย์ปัญญานิสกุล (2563) ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักธรรมธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา” พบว่า สภาพทั่วไปการส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้ จุดเด่น ผู้นำทางการเมืองมีความพยายามทำกิจกรรมทางการเมืองปฏิบัติกรงานเพื่อประชาชนเสียสละอาสาทำงานขับเคลื่อนนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชน เสียสละอาสาทำงานขับเคลื่อนนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชน

2. จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า นักการเมืองท้องถิ่นที่ยึดหลักธรรมาภิบาล มีจริยธรรมทางการเมืองมีความซื่อสัตย์ต่อนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน เสียสละประโยชน์ส่วนตนสร้าง

ประโยชน์ส่วนรวมเพื่อตอบสนองคะแนนเสียงและความไว้วางใจที่ประชาชนมอบให้ แสดงถึงความกตัญญูตงเวที มีจิตสำนึกที่ดีต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับจากประชาชน รวมถึงการตระหนักในบทบาทหน้าที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่นเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างมีคุณธรรมด้วยความวิริยะอุตสาหะขยันหมั่นเพียร ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อตรง มีหลักธรรมและหลักการประจำใจ จุดยืนทางการเมือง ความภาคภูมิใจในฐานะนักการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนนักการเมืองท้องถิ่นที่มีภาวะผู้นำทางการเมืองต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตนภายใต้สิทธิตามกฎหมาย ปฏิบัติตนด้วยความชอบธรรม มุ่งปกป้องรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล ปฏิบัติตนตามกฎหมายนักการเมืองท้องถิ่นที่มีภาวะผู้นำทางการเมืองปฏิบัติงานด้วยความเหมาะสม ยึดแนวทางการปฏิบัติตามข้อกำหนดและกฎการปฏิบัติแบบยึดหยุ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนทุกภาคส่วนด้วยความยุติธรรม จัดการกับปัญหาและหาข้อยุติด้วยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ยึดมั่นอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งนำหลักธรรม คุณธรรมมาประยุกต์ใช้ให้ประชาชนประสานความร่วมมือให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของชุดิพนธ์ วงษ์อมรวิทย์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า จริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นประกอบด้วย 1 ด้านความดีงาม เกิดจากการยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน อธิบายยติ มีความยุติธรรมขยันอดทนทุ่มเทตั้งใจและมีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวมสร้างความรักความศรัทธาเป็นที่ไว้วางใจของประชาชนและชุมชน 2 ความถูกต้องมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนโดยคำนึงถึงความสำเร็จของงานมีการดำเนินการโดยความเป็นธรรม

3. จากผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ตามหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดชลบุรี มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือประชาชนตามนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองปราศจากการทุจริตคอร์รัปชั่น เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ตรวจสอบเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ปฏิบัติตนเป็นต้นแบบนักการเมืองที่มีความซื่อตรงและเป็นแบบอย่างที่ดีส่งเสริมให้นักการเมืองท้องถิ่นและบุคลากรในองค์กร มีการวางแผนนโยบายเพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติงานด้วยความสุจริต และยุติธรรม มีความซื่อตรงมีใจเป็นกลาง ปลุกฝังการมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีสติก่อให้เกิดการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อประชาชน ฝึกฝนให้มีความเสียสละต่อส่วนรวม พัฒนาตนเองให้มีองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ตรวจสอบการปฏิบัติงานของนักการเมืองท้องถิ่นให้เกิดการปฏิบัติงานตาม

ระเบียบและข้อบังคับรวมถึงการประสานงานกับชุมชนสามารถแก้ปัญหาสนองตอบต่อประชาชนได้ ควบคุมอาชญากรรมต่อแรงเสียดทาน มีน้ำใจ ใจเย็น มีเหตุผล มีความอดทนอดกลั้น ไม่ประพฤติดัวเสื่อมเสีย ให้มีสติไม่ยึดติดในอำนาจ พยายามแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ด้วยความมีเมตตาต่อประชาชน พอใจในผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับและปกป้องผลประโยชน์ของตนพร้อมเผชิญปัญหาอุปสรรคด้วยความขยันหมั่นเพียร ควบคุมกับการแสดงภาวะผู้นำทางการเมืองที่สร้างขวัญกำลังใจให้เกิดการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่โลภในผลประโยชน์ที่พึงจะได้ มุ่งมั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถ ส่งเสริมให้ประชาชนเสียสละ แบ่งปันแก่ประชาชนในท้องถิ่นโดยมีนักการเมืองเป็นต้นแบบของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เสียสละผลประโยชน์ของตนเองเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อส่วนรวมภายใต้หลักธรรมาภิบาลความซื่อสัตย์สุจริตเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน มีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ไม่โกหกหลอกลวงประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของชุดิพนธ์ วงษ์อมรวิทย์ (2563) พบว่า การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา การประยุกต์หลักท้าวธรรม 4 ในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา กล่าวคือ 1) หลักสัจจะ มีใจเป็นกลางในการบริหารงานมีความซื่อสัตย์ซื่อตรง โปร่งใส จริงใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี 2) หลักทมะ การใช้สติปัญญาสนับสนุนให้บุคลากรด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนและบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การมีน้ำใจ ใจเย็น สามารถควบคุมอารมณ์ได้แม้จะประสบกับปัญหา 3) หลักขันติ มีความอดทน ทำหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นในจุดมุ่งหมาย หมั่นใส่ใจดูแลและสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในองค์กรและประชาชนในท้องถิ่น 4) หลักจาคะ เป็นผู้มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์ สละความโกรธ ความเห็นแก่ตัว มีใจกว้างร่วมงานกับคนอื่นได้ สละอารมณ์ขุ่นมัวภายในจิตใจได้ มีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ เห็นประโยชน์ของประชาชนมากกว่าประโยชน์ของตนเอง

องค์ความรู้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย ภาวะผู้นำให้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นค่านิยม และหลักการที่จะบ่งชี้ในเรื่องความดีงาม ความถูกต้อง และความเหมาะสมในการพัฒนาสังคมยอมรับร่วมกัน ยึดถือมาปฏิบัติทั้งในชีวิตประจำวันและในหน้าที่การงาน โดยเฉพาะนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้บริการแก่ประชาชนและมีความใกล้ชิดกับประชาชนสาธารณะ สมควรอย่างยิ่งที่จะมีภาวะผู้นำเชิงพุทธโดยนำหลักธรรมเข้ามาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาความดีงาม ความถูกต้อง และความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยการพัฒนาตน พัฒนาชุมชนและพัฒนาสังคม

ประชาธิปไตยด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส เสียสละ มีความจริงใจในการทำหน้าที่และ
ประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมเป็นต้น



ภาพที่ 1 องค์ความรู้

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี มีดังนี้

1. ด้านความมีคุณธรรม มีความยุติธรรม มีหิริโอตตัปปะมีศีล มีธรรม มีความซื่อสัตย์ มีหลักธรรมาภิบาลสร้างความศรัทธา สร้างความสามัคคี
2. ด้านคุณลักษณะของผู้นำ การปฏิบัติราชการตามภารกิจด้วยความโปร่งใส การมีระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ มีระบบบริหารที่ดีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ความโปร่งใส รู้ระเบียบกฎหมาย
3. ด้านพฤติกรรมทางการเมือง ดำเนินการปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรมด้านความเหมาะสม ให้ความสำคัญกับประชาชนต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสร้างความสามัคคี มีการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ไม่ยอมรับการทุจริต มีความหนักแน่น
4. ด้านจริยธรรมทางการเมือง เสียสละให้แก่ประชาชน สุขส่วนตัวเพื่อมารับใช้ประชาชน มีความมุ่งมั่นแก้ไขปัญหามีคุณธรรมจริยธรรม จิตอาสา มีความอ่อนน้อมถ่อมตนยึดประโยชน์ของประชาชน

องค์ประกอบของการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี คือ

1. พัฒนาดน (ความดีงาม) นักการเมืองท้องถิ่นที่ยึดหลักธรรมาภิบาล มีจริยธรรมทางการเมืองมีความซื่อสัตย์ต่อนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อตรง มีหลักธรรมและหลักการประจำใจ จุดยืนทางการเมืองความภาคภูมิใจในฐานะนักการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชน มีความกตัญญูกตเวที
2. พัฒนาชุมชน (ความถูกต้อง) ปฏิบัติตนภายใต้สิทธิตามกฎหมาย ด้วยความชอบธรรม มุ่งปกป้องรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น สร้างประโยชน์รวม แก้ปัญหาด้วยความโปร่งใส
3. พัฒนาสังคม (ความเหมาะสม) ยึดแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมาย และการปฏิบัติแบบยึดหยุ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนด้วยความยุติธรรม ซึ่งนำหลักธรรม คุณธรรมมาประยุกต์ใช้ให้ประชาชนประสานความร่วมมือให้เกิดประโยชน์สูงสุด ปฏิบัติงานด้วยความเหมาะสมมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม ยึดมั่นอุดมการณ์ทางการเมือง ให้ความสำคัญกับประชาชน

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ตามหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 ดังนี้

1. สัจจะ ซื่อสัตย์ มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือประชาชน ตามนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมีความเชื่อตรงเป็นแบบอย่างที่ดีมีการวางแผน
2. ทมะ ปลุกฝังการมีจิตใจที่หนักแน่นเข้มแข็ง ควบคุมอารมณ์ต่อแรงเสียดทาน มีน้ำใจ ใจเย็น มีเหตุมีผลควบคุมอารมณ์ต่อแรงเสียดทาน ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น สร้างประโยชน์ส่วนรวม แก้ปัญหาด้วยความโปร่งใส ปลุกฝังการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
3. แก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทนอดกลั้นต่อผลกระทบไม่โลกในผลประโยชน์ที่พึงจะได้มุ่งมั่นในจุดหมาย ไม่ทอดถอย สร้างขวัญกำลังใจ
4. จาคะ เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือสังคมตามกำลัง รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม มีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่โกหกหลอกลวงประชาชน ยึดมั่นในหลักของธรรมาภิบาล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านความมีคุณธรรม นักการเมืองท้องถิ่นควรมีการกำหนดนโยบายสร้างเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยการเมืองระดับท้องถิ่น
2. ด้านคุณลักษณะผู้นำ นักการเมืองท้องถิ่นควรมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนสนับสนุนนักการเมืองที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ คุณมีคุณธรรม คุณลักษณะของผู้นำการเมือง
3. ด้านพฤติกรรมทางการเมือง นักการเมืองท้องถิ่นควรมีนโยบายทางการศึกษาจัดทำหลักสูตรภาวะผู้นำเชิงพุทธ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมทางการเมือง
4. ด้านจริยธรรมทางการเมือง นักการเมืองท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนนโยบายสร้างเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธ ทางการเมือง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านความมีคุณธรรม นักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำแผนสร้างเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองร่วมกับชุมชน
2. ด้านคุณลักษณะผู้นำ นักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการประยุกต์หลักทวารวาสธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น
3. ด้านพฤติกรรมทางการเมือง นักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นการเมืองและร่วมมือกับชุมชน

4. ด้านจริยธรรมทางการเมือง นักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐควรแถลงนโยบายคุณธรรมและจริยธรรมความดีงาม ความถูกต้อง และความเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- ชุดิพนธ์ วงษ์อมรวิทย์. (2563). *การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เทศบาลเมืองจังหวัดชลบุรี. (2562). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎรเทศบาลเมือง จังหวัดชลบุรี*. สืบค้น 16 มีนาคม 2565, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/>
- ไทยพีบีเอส. (2564). *จับตา 2 อบต. ใน จ.ชลบุรี แข่งขันรุนแรง*. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/309901>
- ธิดิฐิ หน้มนมี. (2561). *ภาวะผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 298-314.
- พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล. (2563). *การบูรณาการหลักธรรมธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สยามรัฐ. (2564). *ความสำคัญของจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://siamrath.co.th/n/225057>
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harpen and Row.
- Silverman, D. (2000). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. London: Sange.